



САНА ОЛОХ

№ 23 (12002) • Бэс ыйын 11 күнэ, 2025 сыл, сэрэдэ • 12+



Бу
нүөмэргэ

Тиэргэн

Үтүө санаалаах урбаанныыт -
Туйаара Таныкова/3

Айар аргыс

Үрүн тунах ыһыахпытын
алгыс тыллаах арийыаҕын!/4

Биһиэхэ суруйаллар

“Артек” – оҕо сааспыт
умнуллубат бэлэҕэ/5

Оҕолорбут – өрөспүүбүлүкэтээҕи спартакиада кыайыылаахтара

Ситиһии. «Спортивные якутяне» спартакиадаҕа
оҕолорбут иккис сылын бастаатылар/2



Воллейболга оҕолор сүүмэрдиир хамаандалара.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Бэс ыйын
11 күнэ
СЭРЭДЭ



29° 13°

Бэс ыйын
12 күнэ
ЧЭППИЭР



28° 13°

Бэс ыйын
13 күнэ
БЭЭТИНСЭ



21° 11°



Бэс ыйын
14 күнэ
СУБУОТА



19° 7°



Бэс ыйын
15 күнэ
БАСКЫҤААНҤА



18° 9°



Бэс ыйын
16 күнэ
БЭНИДИЭННИК



17° 9°



Бэс ыйын
17 күнэ
ОПТУОРУНҤУК



16° 11°

ТЭТТИК

Улуус баһылыгын планеркатыттан

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев нэдиэлэтээҕи планеркаҕа Дьокуускайга буолан ааспыт Идэлээх сойуустар отчуоттуур-быыбардыыр кэмпириэнсийэлэрин түмүгүнэн Чурапчы улуунун Идэлээх сойууна өрөспүүбүлүкэҕэ бастыҥ үлэлээхтэр ахсааннарыгар кирибитинэн, тус эбэрдэтин тиэртэ.

Бу күннэргэ сүүмэрдиир күрэхтэһиилэр түмүктэнэн, “Манчаары оонньууларыгар” кыттыахтаах улуус спортивной хамаандатын састааба толору тангыллан бигэргэтиллибэ. Салгыы үөрэтэр-эрчиллэр дьарыктар улууска миэстэтигэр ытыллыахтара. Итиннээх олобуран, Степан Саргыдаев Федерациялар салалталарын уонна тириэньэрдэри кытта тэрээһин боппуруостары быһаарыыга анаммыт мунһабы тэрийиэҕэ.

Чэпчэтиилээх сурутуу дэкээдэтэ ытыллар

Бэс ыйын 3-13 күннэригэр өрөспүүбүлүкэбит бары хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар чэпчэтиилээх сурутуу күннэрин дэкээдэтэ ытылларын иһитиннэрэбит.

Бу эрэ күннэргэ «Саҥа олох» хаһыат почта нөҥүө аадырыска дизери биир ыйдаагы сурутуун сыаната - 107,82 солк. Оттон алта ыйдаагыта 646,92 солк. тэҥнэһэр. Эрдээксийэ сурутуу сыанатын биир ыйдаагыта - 82 солк., алта ыйдаагыта 492 солк. буолар.

Барыстаах түгэни мүччү туппакка, «Саҥа олох» хаһыакка сурутан, биһигиниин бииргэ буолун!

Чэпчэки атлетикаҕа улуустаагы спартакиада буолла

«Боотур Уус» стадионуга доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго чэпчэки атлетикаҕа улуустаагы Спартакиада буолла. Хоптоҕо, Кытаанах, Соловьев, Чурапчы, Сылан, Одьулуун, Алаҕар, Болугур нэһиликтэриттэн 50-тан тахса спортсмен кытынна. Спартакиаданы аһыы үөрүүлээх чааһыгар улуустаагы спорт управлениетын начаалынньыга Дьулустан Егоров, улуустаагы инбэлииттэр уопастыбаларын бэрэссэдээтэлэ Саргылана Ходянова эбэрдэлэтилэр. Бу спорт бырааһынньыгар дуобакка Аан дойду чемпионун Ангелина Седалищеваны чыэстэтилэр.

Спортсменнар доруобуйаларын туругунан 3 кылааска араасан күрэхтэстилэр. Онуоха 100 уонна 200 миэтэрэ уһунуга, уопсайа, тобус забегка сүүрдүлэр, кыахтарын тургутуулар. Спартакиада иккис чааһыгар кыттааччылар ортолоругар үс көрүнгэ ядро ыраабыыга, «Корнхолл» остуол оонньуугар, ДАРТС-ка мунутуур кыайыылаагы быһаарар күрэхтэһии ытылынна. Кыайыылаахтар мэтээллэринэн, грамоталарынан наараадаланнылар.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

“Манчаары оонньууларыгар” бэлэмнэнии хайдаҕый?

Ил Дархан Манчаары оонньууларыгар бэлэмнэнии хаамытын көрдө. Спорт төрүт көрүгүнэригэр 22-с спартакиада быйыл сайын Таатта улуугар ытыллыа. Ытык Күөлгэ элбэх хайысхалаах спорт-чэбдигирдэр комплекса уонна сүүрэр суоллаах 1000 миэстэлээх стадион тутуута бүтэн эрэр. Спартакиаданы көрсө улуус киинигэр 100 миэстэлээх интэринээт-тээх 450 миэстэлээх оскуола тутуллубута. Айсен Николаев эбийиэктэри тутууга, сүүмэрдиир күрэхтэһиилэри, култуура бырагырааматын бэлэмнээһингэ улахан үлэ барбытын бэлиэтээтэ. Улуус дьаһалтата дьону түһэрингэ 30 эбийиэги уонна кыттааччылар, ыалдьыттар аһылыгыгар 13 эбийиэги бигэрэппит. Спартакиада үөрүүлээх аһылыгыта от ыйын 8 күнүгэр буолуо, тэрээһин сабыллыгыта – от ыйын 12 күнүгэр. Айсен Николаев болдомтону Таатта улуугар төрдүс кылаастаах баһаар турар куттала баарынан, ойуур баһаарын эрдэт-тан бохсорго, нэһилиэнньэ ортогугар сэрэтэр үлэни ытарга соруудахтаа.

Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ - мунньах

Ил Дархан сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин хампаанньатын ытыгы боппууостарыгар тустаах биедэмистибэлэр салайааччылары уонна муниципальнай тэриллиилэр баһылыктара кыттылыах мунньагы ытта. Быйыл өрөспүүбүлүкэ 435 тыһыынчаттан тахса туонна оту, 13,5 тыһыынча туонна сенаһы уонна 24 тыһыынчаттан тахса сиилэһи бэлэмниир сорок турар. Айсен Николаев муниципалитеттар тыа хаһаайыстыбатыгар бэриллбит боломуочуйаларынан үлэлэрин бастакы сыла буоларын санатта уонна түмүк уруккутааҕар үчүгэй буолуохтаах диэн эттэ. Ходуһалар туруктарын кэтээн көрүүтэ, тизхиникэ бэлэмнэни хааччыйарга, ыарахаттары көрсөр хаһаайыстыбаларга үбүнэн көмө оҥорууга соруудахтары биирдэ. Сүөһү аһылыгын бэлэмниир хампаанньаны ытарга миэстэтигэр эппиэтинэстээх дьон ананыахтара. Үлэ хаамыгын кэтээн көрүү тиһигин быспакка ытыллыаҕа уонна үөскүүр кыһалжалары суһаллык туоратыахтара.

Чох салаатыгар – уустук быһыы-майгы

Өрөспүүбүлүкэ баһылыга РФ Судаарыстыбаннай Сэбиэтин «Энергетика» хайысхатыгар хамыһыһа учараттаах мунньаҕын ытта. Бу сырыыга дойдуга чох салаатын туругун ырыттылар. Билингитэ туһааннаах салаага уустук быһыы-майгы үөскээтэ, маныаха аан дойду ырыынагар чох сыаната түспүтүнэн, логистика ыараабытынан, фискальнай, таможня уонна тарыып быһаарыылара биллэрдики сабыдыаллыыллар. 2024 сылга чох хампаанньалара 112 млрд солк. хоромньуну көрүстүлэр. Быйыл номнуо бастакы кыбаарталга 79,9 млрд солк. ночнооттоох буолла. Болдомто киинигэр Кузбасс, Красноярская кыраай, Хакасия, Саха сиригэр курдук чову хостуур эргийиэннэр интэриэстэрэ турар. Кулун тутарга хамыһыһа дойду Энергетикага министиэристибэтэ оҥорбут чох салаатын сайдытынын уонна көдүүһүн үрдэтии бырагырааматын өйөөбүтэ. Онно этиллибит миэрэлэр сорохторун Бээрсидьин Владимир Путин көрөн өйөөтө.

Хоруупсуйаны утары үлэҕэ мунньах буолла

Мунньахха Айсен Николаев хоруупсуйаны утары үлэҕэ үтүө түмүктэри дьулуһарга эттэ. «Хоруупсуйаны бохсууга сэрэтэр үлэни күүһүрдүөххэ. Салайааччылар бу үлэ ис хоһоонун таба өйдүөхтээхтэр уонна тус бэйэлэрэ контуруоллохтоохтартар. Бу үлэ манньк түбэлтэ тахсар биричиинэтин быһаарыыга уурул-лохтоох», — диэтэ Айсен Николаев.

Кини Хоруупсуйаны уонна атын кэһиилэри утары үлэ-лиир управление сүбэлиир кыаҕын туһанарга ыйда. Чуолаан мунньахха сулуспаттан уурайбыт кэннэ хааччахтааһыннарга сыһыаннаах быраактыканы ырыттылар.

«Сулуспалаан бүтэн баран хоруупсуйа көстүүлэрин сэрэ-тигэ хааччахтыыр миэрэлэр туһаныллылар. Урукку сулуспалаахха үлэҕэ киирээригэр сөбүлэһи эбэтэр аккаастааһын кырдыктаах, сиздээх буолуохтаах. Гражданнар уурайан баран олоҕо суох быһаарыылартан көмүскэллээх буолуохтаахтар», — диэтэ Ил Дархан Айсен Николаев.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытталыстыбатын
пресс-сулууспата.



Оҕолорбут – өрөспүүбүлүкэтээҕи спартакиада кыайыылаахтара

Ситиһии. «Спортивные якутяне» спартакиадаҕа оҕолорбут иккис сылын бастаатылар.

Людмила ГОРОХОВА

Бэс ыйын 4-8 күннэригэр Дьокуускай куоратка «Спортивные якутяне» диэн 2024-2025 үөрэх дьылын Саха сиригэр үөрэнээччилэрин спартакиадатын түмүктүү түһүмүҕэ буолла.

Манна өрөспүүбүлүкэбит 32 оройуонуттан, Дьокуускай куорат окурругуттан оҕолор түмсэн, спорт 29 көрүнүгү күрэхтэстилэр. Биһиги улууспуттан 75 оҕо, 18 тириэньэр буюксаҕа, волейболга, чэпчэки атлетикаҕа, тустууга, мас тардыһытыгар ситиһиилээхтик кытыннылар. Ол курдук, түмүккэ бэйэлэрин бөлөхтөрүгэр бастакы миэстэ буолары ситистилэр.

Юрий Посельский, үөрэх салалтатын начаалынньыга: «Бу дьаһал үөрэх эйгэтигэр биир улахан күрэхпитинэн буолар. Быйылгы спартакиада 29 көрүнүгүтүн 27 көрүнүгү кытынныбыт. Улууспутугар хамыһыһа тэриллэн, ДЮСШ-ҕа, оскуолаларга спорт сиэксийэлэригэр сылдьар оҕолор, физкултуура учууталлара, ти-

риэньэрдэр түмсэн, эрдэт-тэн бэлэмнэнэн, бу үрдүк ситиһии кэллэ. Оҕолорбутугар, тириэньэрдэргэ, төрөппүттэргэ эбэрдэбин тиздэбин, махтанабын. Манна хас биридди оҕо кылаата улахан. Быйыл биэс көрүнүгэ иккис буоллубут. Волейболистарбыт олус үчүгэйдик оонньоотулар, иккис буоллулар. Үс көрүнүгэ үһүс буоллубут. Былырын эмиз бастакы буолары ситиспибит. Бу күрэх түмүгүнэн анаалыс оҥорон, эһиилги сылга көрдөрүүнү өссө тупсарга үлэлиэхпит.

Спартакиада аһылыгыгар Ил Дархан Айсен Николаев кэлэн эбэрдэлээбитэ: «Хас биридди оҕо, инники эрэллэригэр спортунан дьарыктаннахтартар, нэһилиэнньэ чэгиэн буоларыгар туһуламмыт олус наадалаах күрэх», — диэн бэлиэтээбитэ. Улууспут баһылыгар Степан Саргыдаевка, дьаһалтаҕа махтанабын. Сүүмэрдэммит хамаанда таһаһыан-сабын, аһылыгын хааччыйан, мантан кытта баралларыгар алгыс туомун толорон атаарбыттара», — диэн күрэхтэһии туһунан санаатын үлэһиннэ.

«Спорду көбүлүүр уонна сайыннарар өрөспүүбүлүкэтээҕи улахан түһүлгэттэн кыайыны-хотууну аҕалбыт эдэр спортсменнарбытын, тириэньэрдэрин үөрэн-көтөн туран эбэрдэлиибин! Улахан эппиэтинэстээх күрэхтэһиилэргэ бөлөҕүнэн күрөскэ эһиги хас бириддигит тус кылаатын киллэрбитинэн, кыайыны ситиспиккитинэн, киэн туттабыт. Чурапчы спорт туоната буоларын өссө төгүл дакаастаатыгыт. Кыайылар өссө да кэлэ турдунар», — диэн улуус баһылыга

Степан Саргыдаев эбэрдэлиир. Саха сиригэр үөрэнээччилэрин спартакиадатын түмүгүнэн: I бөлөххө: I миэстэ - Дьокуускай куорат, II миэстэ - Мэнэ Хаҥалас, III миэстэ - Хаҥалас улууһа. II бөлөххө: I миэстэ - Чурапчы улууһа, II миэстэ - Үөһээ Бүлүү, III миэстэ - Горнай улууһа. III бөлөххө: I миэстэ - Кэбээйи улууһа, II миэстэ - Томпо улууһа, III миэстэ - Өймөкөөн улууһа. IV бөлөххө: I миэстэ - Өлөөн улууһа, II миэстэ - Анаабыр улууһа, III миэстэ - Эдьигээн улууһа.

Үтүө санаалаах урбаанньыт - Туйаара Таныкова

Тиэргэн. Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, уопсастыбанньык, күн күбэй ийэ Туйаара Таныкова үлэтин итиэннэ дьиэ кэргэнин туһунан сырдатта

Марфа ПЕТРОВА

Бу нэдиэлэтээҕи хаһыат дьиэ кэргэнгэ анализ «Тиэргэн» балаһатыгар Чурапчы нэһилиэгин урбаанньыта, «Центральнай» ТОС салайааччыта Туйаара Таныкова ыалдыттыр.

Кинини аты-эргин эйгэтигэр, «Эгэлгэ» маҕаһын хаһаайката буоларын улууспут үгүс дьоно көрөн билэбит. Ол эрэри Туйаара Николаевна идэтинэн биэсэр буоларын, Чурапчытааҕы киин балыһаҕа операциянай сизстэрэнэн үлэни сылдыбытын үгүстэр истэ-билэ да иликтэрэ буолуо. Кини бүгүнгү нүөмүргэ хайдах аты-эргин эйгэтигэр кэлбитин уонна дьиэ кэргэнин туһунан сээрэгэтэ.

●●● Доробо, Туйаара Николаевна! Саха дьонун сизиринэн, кэпсэтин-битин билсириниттэн саҕалыахха.

●●● Доробо, мин Сунтаартан төрүттээхпин. Чурапчыга 2005 сыллаахха, үөрэхпин бүтэрэн баран, күһүн кэлбитим. Бастаан, Чыаппараҕа балтараа сыл биэс-сэринэн үлэлээбитим. Онтон "Березка" уһууаанна медсестра-реабилитологунан ананан кирибитим. Салгыы оҕолонон, уопускаҕа баран тохтообутум. Оҕобут Айгына Сунтаарга от ыйын 7 күнүгэр күн сириг көрбүтэ. Онно кыыспыт 7 ыйыгар диэри олохтообут. Чурапчыга кэлээт, маҕаһынна үлэлээбитим. Ол сылдьан, идэбинэн хирургия салаатыгар үлэни кириэхпин баҕарбытым. Онуоха биэс-сэрдэри ылбаттар этэ. Ол иһин Дьоккуускайга биэр сыллаах медсизстэрэ үөрэбэр кирибитим. Онон эпэрээссийэ онорор блокка санаам хоту үлэбэ кирибитим. Ол быһыгар, дьоммут маҕаһыныгар көмөлөһөрүм, аны дьиэбитин туттан кирибитим. Оннук икки үлэни ыарыҕатан барбытым. Хирургияҕа дьуһуурустубалаан, түүн эмиз үлэлиир буоллабын дии. Оччолорго кыыспыт кыра. Ол иһин үс сыл устата үлэлээн баран, хирургияттан тохтуурга санаммытым. Онон идэм хайысхатын тосту уларытан, аты-эргин эйгэтигэр умса түспүтүм. Кэргэним аҕата Адам Семенович маҕаһынын биһиэхэ туттаран, бочуоттаах сынныаланна тахсыбыта. Биһиги салгыы "Эгэлгэ+" маҕаһыны, онтон билингини үлэни тулар улахан маҕаһымытын туттубут. Табаар, таҕас өттүнээҕини өрөмүөннээри, саппыспыт.

●●● Кэргэнин кытта ханна көрсөн ыл буол-буккунуй?

●●● Чыаппараттан Чурапчыга көһөн баран, Эдуары көрсүбүтүм. Биһигини доҕотторбут билиһиннэрбиттэрэ. "Суһал көмө" үлэлиир дьүүгэм Любомира Петрова Дмитрий



Таныковтар дьиэ кэргэн, тус архыыптартан.

дизэн следователлэнэн үлэлиир уолу кытта билсирбэллэрэ. Ол сылдьан, күһүн биһигини билсириннэрбиттэрэ. Эдуард Дмитриев биһигэ үөрэммиттэрэ. Оччолорго кини юрист идэтигэр үөрэнэрэ, полицияҕа үлэлиирэ. Эдик – төрүт Чурапчы. Эбэтэ Александра Прокопьевна Макарова – 12 оҕолоох дьоруой ийэ. Эдиктын сүрэхпитинэн сөбүлэһэн ыл буолбуппут, 2007 сыл сааһыгар эр-ойох буолуу докумуонун туттубут. Уруу бырааһынньытын Сунтаарга тэрийбиппит. Ол сайын кыыспын Айгынына оҕоломмут.

●●● Сунтаар курдук ыраах улуустан хайдах Чурапчыга кэлбиккин?

●●● Кэлиэһи бүтэрэн, үлэ дьаарбанкатыгар сылдыбыппыт. Онно Таатта Баайаҕатыгар үлэ мистэтэ баара. Кыргыттарбынын Медицина институтугар кирибэтэхпитинэ, оройуоннарын үлэни тарҕаһарга былааннаабыппыт. Мин биһигэ үөрэммит кыыспын кытта кэлбитим. Кини акушерга үөрэммитэ, мин лечебное дело хайысхатын бүтэрбитим. Биһигэ олохтор дьүүгэм Любомира ийэтэ Чурапчыга киин балыһаҕа үлэлиирэ. Кини Чурапчыга үлэ мистэтэ тахсыбытын биллэрбитэ. Ол иһин Тааттаҕа барбакка, Чурапчыга кэлбиппит. Оччолорго Чурапчыга хайдах тийэллэрин, поруому ханан туорууларын билбэт этим. Чыаппара "Суһал көмө" массыынаттан кэлэн ылбытара. Олохтоохтор олус истинник көрсүбүттэрэ. Эдэр үлэһиттэргэ дьиэбитин бэлэмнээбиттэр этэ. Бастаан кэлэрбэр олус долгуйбутум. Ийэбин кытта сибээстэһэ туларым. Илин энээргэ биэр да аймаҕым суоҕа. Чурапчы киинигэр кириэхпинэ, Любомира дьонугар Захаровтарга ылдыттан аһарым.

●●● Кыыскыт интэриэһинэй сахалыы ааттаах эбит дии. Ким толкуйдаабытай?

●●● Сахалы халандаарынан төрөөбүт күнүгэр сөп түбэһиннэрэн, Айгына дизэн ааттаабыппыт. Айааччы-тутааччы, онорон таһаарааччы, үтүө санаалаах, кэрэ буолар дизэн суолталаах. Кыһым – бастагы сизн,

күүтүүлээх оҕо. Биһиги биһигэ төрөөбүт – бэһиэбит. Убайым Хатылыга олохтор, бизэ оҕолох. Эдэһийим уонна улахан быраатым Сунтаарга бааллар. Кыра бырааппыт куоракка олохтор. Төрөппүттэрим Чурапчыга сөбүлээн кыстыллар, кэлэн сизн көрсөн көмөлөһөлөр. Сизиннэрин ахтан, Хатылыга тахсаллар. Дьоккуускайтан чугас буолан, балыһаҕа да көрдөрүнэллэригэр табыгастаах. Аҕам Чурапчыны олус сөбүлүүр, Сунтаарга тийдэбинэ, Чурапчытын ахтыбытын барар. Мин ыл буолуохпуттан, баанньыкпытын, дьиэбитин, улахан маҕаһымытын кэлэн туттубут. Аҕам икки табаарыһа манна бааллар, ол иһин бэйэлэрэ биригээдэ тэринэн, тутууга үлэлээчилэр, окко да сыдыллар.

●●● Дьиэ кэргэнинэн туох үгэстээххит?

●●● Маҕаһымытын кэргэмминэн салайабыт. Өрөбүлэ, эбиэтэ суох үлэлиир буолан, күн айы онтон ордубаппыт. Ол иһин кэтэх хаһаайыстыбалаах дьон курдук, үксүгэр, өр кэмгэ дьиэбитин-уоппутун хаалларан туран барбаппыт. Сайын дьиэ кэргэнинэн сөтүөлүү, балыкты, өрүскэ баран сынныанан кэлээччибит, саас чуунаахтыбыт уонна айылҕа аан бастаан тыллытыгар ньургунун көрө, айылҕа тахсабыт, ыһаахха ат сүүрдүүтүн көрөөччүбүт. Кэргэним балыктырын сөбүлүүр. Кыһын да, сайын да Өймөкөөнүгө, Уус Тааттаҕа, Аммаҕа, Кэбээйигэ, Томпоҕо, Аммаҕа, Сунтаарга балыктаан кэлэр. Бу күннэргэ андыга сырытта уонна тайах булдулар сылдыааччы. Мин оҕо сылдьан тыаттан арахсыбат киһи этим. Сайыннары, хара күһүнгэ диэри сир астырым, оттуурум. Оттон Чурапчы айылҕата, сирэ-дойдута атын буолан дуу, улаханньык сир астаабаппын. Ол эрэри отонно, хаптаҕаска сылдыааччыбын. Кэлин дьиэ кэргэнинэн дьэдьэнниир буоллубут. Кыыспыт кыра сылдьан, хомустуур, ыллыыр, үнүүлүүр этэ. Улаатан баран волейболлуур.

●●● Обуруот аһын олохтооҕо дуо?

●●● Ааспыт сылга 160 кэригэ сибэккени олохтообутум. Сорохун ыкса ыалларбар бэрситим. Розаны ордук сөбүлээн үүннэрбин. Былырын 20-чэ умнаһы олохтообутум, олус үчүгэйдик үүммүтэ. Арасаа-даны атылаһарбын ордоробун. Быйыл дьаарбанка кэмгэр орубуна табаар атылаһа баран хаалбытым. Ол иһин бу күннэргэ билэр оҕуруоччуппуттан атылаһахтаахпын. Оҕуруу сизмэнэн таһаарбытым. Урут тиэргэним иһигэр моркубу, сүбүкүлэни, биэрэһи, кабачогу олохтор этим. Ону саҕа тутуу ытыллар буолан, кэлин үүннэрбэт буоллум.

●●● Розаларын элбэх сыллаабылар дуо?

●●● Оннук, таһырдыа үүнэр талах курдук. Урут Аллараа Бэстээххэ "Феруза" дизэн кууһунан атылыыр маҕаһын баар этэ. Онно розалары олохтоолор. Ону көрөн ымсыгарым. Ол иһин дьиэ иһигэр үүнэр сибэккени хаста да олохтор көрбүтүм да, биэр эрэ сезон туран баран, түргэн баҕайытык хатан хаалар. Оттон таһырдыаҕы хаппырыһа суох, уутун үчүгэйдик кута сырыттаах, олус үчүгэйдик үүнэр. Ону сэргэ бархатчыны, настурсияны, петунияны сөбүлээн олохторбун.

●●● Быйыл сайын ханна сынныанан кэлэр былааннааххыт?

●●● Сунтаарга Сергей Зверев 125 сылынан үбүлөйдээх ыһаах буолаары тулар. Онно барыахтыын баҕарабыппыт да, эрдэ эппитим курдук, маҕаһымытын өрөмүөннөөхтээхпит уонна кыыспыт абитуриенныыр буолан, тохтуурбут буолуо. Күһүөрү баҕар баран кэлиэм.

●●● Былырын кытта "Центральнай" ТОС салайааччытынан талыллан, таһаарылаахтык үлэһин саҕалаабытын. Уопсастыбаннай үлэбэ эрдэ ылса сылдыбытын дуо?

●●● Урбаанньыт быһыы-

тынан, үтүө санаа аахсыһаларыгар кыттыһааччыбыт, тэрилтэлэри, оскуолалары, уһууааннары кытта сунтан үлэлэһибит. Ол курдук, бэлиэ даталарынан кэммитэн-кэмгэр доруобуйаларынан хааччахтаах оҕолорго, аҕам саастаах дьонго, ыспарсымыанарга успуонсардыбыт. Ол иһин уопсастыбаннай үлэни көрөн-истэн билэбин. Быйыл кыыспыт И.М.Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын бүтүрдэ. Кыһыл көмүс мэтээлгэ үлэлэһэр, икки экссэмэнин толорон, түмүгүн долгууа күүтэбит. Кини устудьуоннуу бардагына, тэһийиэм суоҕа диин, ТОС салайааччытынан үлэлээн көрөргө санаммытым.

●●● Маҕаһын кытыгар хас үлэһиттээххит? Билингини кэмгэ каадыр боппуруоһа хайдаһый?

●●● Уопсайа 7 үлэһиттээхпит. Барыларга социальнай пакеттаахтар, ол эбэтэр уопуска, больничнай көрүлэр, биэнсийэ төлөнөр. Ол иһин бастайааннай үлэһиттэрбин докумуоннуубун. Кинилэр сынныаланна бардахтарына, сайынны устудьуоннар солбуйаллар. Билингини кэмгэ үчүгэй үлэһиттэри булар уустук. Араас көмөлөр, төлөбүрдэр, пособиелар көрүлэр буолан, урукку курдук атыһыт мээһэ кестүбэт.

●●● Туйаара Николаевна, истин кэпсээниг иһин махтал. Үлэһитигэр -хамнаскытыгар ситиһиһилэри, элбэх эрэллээх атылаһааччылары баҕарабыт.

●●● Махтал! Хаһыат ааҕааччыларыгар чэгиэн доруобуйаны, иллээх-эйэлээх олохту!

Ити курдук, «Эгэлгэ» маҕаһын хаһаайката, «Центральнай» ТОС салайааччыта Туйаара Николаевна түбүктээх үлэтин быһыгар, дьиэ кэргэнин кытта үтүө санаанан салайтаран, дьонго-сэргэбэ күүс-көмө буолалларыттан үөрөбүт, киэн туттабыт.



Ыл аҕа баһылыга балык булдулар, тус архыыптартан.

Айар аргыс. Үрүн тунах ыһыахпытын алгыс тыллаах арийыабын!

ҮРҮН ТУНАХ ЫҺЫАХХА

Ойор күммүт илинтэн
Иилии кууһан көтүүтэ,
Айгыр-силик күөх унаар
Имэ кэиэн кэлиитэ,
Үрдүк мэнгэ халлаантан
Айыгы тыһа сатылаан,
Үрүн тунах ыһыабы
Алгыс тыллаах арийда!
Орто дойдун түһүр
Самаан сайын эргийдэ,
Өбүгэбит үгэһин
Итэһэлэ күүһүрдэ –
Үөһээ Айыы аартыгар
Манган дьалбыыр ыйанна,
Тойон ураа түөлбөү
Төрбө буруо унаарда,
Өһүр-ойуу олбоһор
Адыс Айыы түмүстэ,
Аар-Баһах Сэргэ тула
Төһүс Айыы тоһуоруста!
Кыһыннар кымыс утахтаах
Уйгу-бийан чороону
Көтөхтүлэр уруйдаан,
Алгыс баһын сылааннар,
Силик ситтэ айхаллаан!
Ийэ тыһаах олонхо
Онолуйан олоһо,
Ойор-тэбэр оһуохай
Сэгэлдэһиэ долгуйда,
Илгэ-имэһ түстэннэ,
Ала-чахчы күүстэннэ,
Үөрүү-көтүү билиннэ,
Ийэ Сирбит тилиннэ!

ХОТУУНА

ЫҺЫАХ КЭМЭ

Мандар оһуор ойуулардаах
Мааны кырдал хонуларбар
Аламай күннэ курдат сырдаан,
Арыы чаран хомус тардар.
Күнү хапсар долгуннардаах
Күлэр дьэнкир көлүйэбэр
Сахам тыһын оргууй наардаан,
Сайар тыалчаан хоһоон этэр.
Кэбэ кыһылбын, күөрэгэйдийн
Кэрии тыһанан, алааһынан
Куоталаһан эрэрди,
Күндүлүүлэр тойугунан.
Аар айылдам ити курдук
Айхаллаата ыһыах кэмин,
Самаан сайын туругурдун,
Сахам дьоно, кэлин, кэлин!

Вячеслав Хон

ЫҺЫАХХА

Сайын ыһыах кэмигэр
Сэргэ-хотун аттыгар
Саха кыра кыысчаана
Сэрбэлдэһиэн турара.
Саламаны сэрэнэн
Имэрийэн ыһа,
Ситим быаны дыктиргээн,
Илиитинэн тутара.
Сэргэ тула хаамара,
Оһуордары таайара,
Саха буолан сэнээрэн,
Оһуохайы маньыра.
Саха буолан, сэгерим,
Сэргии-көрө турдаа,
Саргы ыһыах тэриллэн
Саха тыһын биллэбэ.

Светлана Егорова
(Габышева)-Тулуйхаана

САХА ЫҺЫАХ ЫСТАҒА

Күөбү көрөн, онтон үөрэн,
Саха ыһыах ыстаға,
Айыгы суолун аанын аһан,
Алгыс туомун туттаға:
Айыылартан ааттаһа,
Аһын үрдүн арийа.

Уйгу-бийан тардыһар
Ытык күммүт-ыһыахпыт,
Түмсэн күрэх тэрийэр
Үтүө кэммит-сайыммыт:
Оһуокайдаах түһүлгэ
Куту тутар үөрүүтэ.
Кэлэр кэммит аатыгар
Алгыс баһа сылаанар.
Кэрэ олох туһугар
Ыра санаа күүһүрэр:
Күннүүн сырдыы үөрэтэн,
Алгыс ылар ыһыахтан.

И. И. Попов – Байдам

ЫҺЫАХ, ЫҺЫАХ ЫҺЫЛЛАР

Кыһынар күнүм сарыала,
Ууллар сайын уйгута,
Саламанан тэлээрэн,
Ыһыахха саха мустар.
Айыылартан алгыстанан
Кыһыннар кымыс кырылыыр,
Ырыа тойук дьыэрэйэр,
Үнүү-битии эргийэр.
Саха таһнар маанытык,
Суугун солко сүһүмнүүр,
Халадаһа тэлээрэр,
Симэх-киэргэл күлүмнүүр.
Алгыс тыла этиллэр,
Быһыраах, кымыс кутуллар,
Үтэһэлээх этинэн,
Саламаатынан дыргыйар.
Тула чэчик киэркэйэр,
Чаппараахтыы симэнэр,
Ымыахтаах кымыстыы,
Ыймахтыыр салгына.
Уран оһуохай хотойдор,
Уруй, уйгу этиллэр,
Эдэр-эмэн кыттыһар,
Аһам саастаах ылсыһар.
Быһый бүгүн баһыйар,
Күүстээх күрэх күүрээниир,
Уруй-туску күөрэйэр,
Мүһэнэн уруйданар.
Ыһыах, ыһыах ыһыллар,
Уйгу-бийан дэлэйэр,
Күүһү-сүрү күүһүрдэр,
Уруй, уруй этиллэр!

Пелагея Игнатьева-Намыны

ЫҺЫАХ КҮНЭ

Ыһыах күнэ тийиэн кэлэн,
Саха аймагы долгута,
Ыһыах ыһар туонатыгар
Түһүлгэбэ хомуйда.
Үүнэр кэми алгысчыт
Айыылартан көрдөһөн,
Бэлэх уунан, аһа тутан,
Хоолдуктара хонкуйда.
Чороонго көөнньөр кымыһа,
Кыттыһа саламаата,
Илбийэр сиэллээх дэйбиирэ,
Арыылаах алаадыта...
Кыһыахтаах тойуга
Күөх халлаанга дабайда,
Алгыс буолан томточчу
Ытыска кэлэн түстэ.
Хомус нарын тыаһынан
Дууһаны сылаанньытта,
Айхал-тускул тылларынан
Ис туругу бөһөгөттө.
Мааны саха таһастаах
Бар дьоммут төгүрүһэн,
Оһуохайга эргийэн,

Күн хаамытыын батыста.

Светлана Андреева –
Маайа сиэнэ

САХА ӨНҮЛЛҮБЭТ ҮГЭННЭН

Кыстык бүтэн, күөхкэ үктэнэн,
Өрөгөй үөрүүнү үлэстэр,
Саха өнүллүбэт үгэһинэн
Ыһыах ыһар кэрэ кэмнэр.

Кыстыгы этэннэ туораан,
Сибэккинэн симэммит сыһыга
Тула чэчир анһан,
Чороонноох кымыһы толоробут.

Самаан сайын ыһыаһын
Оҕо эрдэхтэн кэтэһэбин,
Сага таһас кэтэһи,
Дьоннуун тэнгэ хаамсаары.

Иили, атах оонһуутун
Өрө тутан кэтэһэбит.
Олонхоһут оһонһоттор
Ырыалара дьыэрэйэр.

Быһый киһи сүүрэн,
Кыайыы өрөгөйүн билэр,
Бөһө киһи тустан,
Мүһэ ылан үөрэр.

Елизавета Сивцева-Күндэйэ

ЫҺЫАХ, ҮРҮН ТУНАХ ЫҺЫАХ

Сырдык күммүт сардангата
Сайаһастык мичээрлээтэ,
Самаан сайыны уруйдаата,
Саамал кымыс ыһыаһар
Айыы айылға анаабыт
Алгыстаах күнүгэр
Түһүлгэбэ үөрэ көрсөн,
Төбүрөөннэн оһорон,
Төрүт аспытын тэлгэтиэһин,
Кыһыннар кырылыыр
кымыһы,
Үтэһэлээх сылаах эти,
Арыылаах алаадыны,
Араһас саламааты.
Күөхкэ, чэчиккэ үктэнэммит,
Аймах-билэ дьоммутунуун
Айхаллаһа көрсүөһүн,
Оһуохайга уһуулан,
Ойон-тэбэн бизирэһин,
Оҕо, оһонһор хаалсыбакка,
Эдэр, эмээхсин турбакка,
Эрчимирэ эһиэхэйдэһин,
Эргиччи иилии тураммыт
Иили-илииттэн ылсыһан,
Тонгоһоттон ыга тутуһан,
Илгэлээх сайыны уруйдуоһун.
Кэрэ көстүү хаарыс солко
Кэрэчээнэ халадаһа тэлээрэр,
Уолан уолбут дьоһуна
Көмүс кура килбэчийэ,
Уоһун, кыһыһын төлкөлүүр.
Аһам киһи эдэрчи санаанан
Хапсаһайы, ыһаһаны
Хараһа уоттана кэтиир.
Далбар хотун үтүөмсүйэ,
Дьолун итэһэтэ,
Уран уус чочуйбут ытарбатын
Эйгэнэлэтэ, кылыгырата дол-
гуддуйар.
Сизэн кыысчаан сэрбэйэ,
Сага күөхкэ үктэнэ сэгийэр.
Ыһыах, үрүн тунах ыһыах
Ырыата - тойуга дьыэрэйдин.
Ыччаты, эмэни түмэн,
Ыра санаа кымыһын саһтын.
Ыраас халлааны, күөбү уруй-

даатын,
Саха норуотун түмтүн,
Сарсынғы саһаһы туойдун.

Евдокия Катакова – Чэлгийэ

АЛГЫС ТЫЛА ТИИЭРИНЭН

Итиинэн илгийэр иччигэс,
Сылааһынан сүһүмнүүр куйаас,
Сайыммытын уруйдуур күммүт
Үрүн тунах диір ыһыахпыт.

Тийиэн кэллэ диэтэхпит
Сир симэһини сиздэрэйдик,
Симэнэн тупсан көстүөххүт
Арылла, кэрэтийэ амалыйан.

Алгыс тыла тийиэринэн
Аал уоту күөдүччү уматан,
Сизл сүүмэһинэн кэриэрдэн,
Кымыс утаһы кэриччи ыһан.

Сэттэ кыталык кэрэ кыыстанан,
Адыс туруйа толугу уолланан,
Арчылыыр, харыстыыр бэйэһэр,
Үгэн-сүктэн көрдөһүөхпүт.

Төгүрүччү түөлбэлээн оһорор-
бутугар
Ас амтаннаһынан аһах тутуох-
тара,
Уохтаах кымыһынан утаһы хан-
наран,
Үтүө майгылары көрдөрүөх-
тэрэ.

Дьөһөгөй оһотун өрө тутан,
Талбатык тутан маанылыах-
тара,
Аар сэргэбэ туомтуу баайан,
Оһуһун хайгырдыы туттунуох-
тара.

Дьэ дуо, Омоһлоон оһоһун
Оройуттан тутар үтүөкээн
күммүт
Оҕо аймах олус үөрэриттэн
Аһа дьон дьоллоһо үөрүөхпүт.

Олонхоһоон оһорон, ойуччу
көстүөхпүт,
Тыл дэлэгэһин умсугуйа ис-
тиэхпит,
Кынталдыһа лынкыныыр кы-
талыкка
Күөх от күөгэлдэһиэ хамсыһа.

Чуо-чаа чабырһах чуопчаары,
Чочуонайдык, хомоһойдук сук-
куйуо,
Наһыл наскыл ырыа дьыэрэһиэ,
Куоһас бэрдинэн сүрэхпитин
долгутао.

Сүүһүнэн дьон этэр энсилгэннэ
Эргиччи сизттиһэ ылсыһан,
Оһуохай дьиннэ тэнгэ түсү-
һүөхтэрэ,
Эйгэни эймэниһэ тэнгик ыл-
лаһан.

Бөһө таһаалаахтар күүстэрин
холоһуохтара,
Эр-биир хапсыһан харыс үр-
дүөхтэрэ,
Быһыйдар бастын буоларга дьа-
ныһыахтара,
Аат суолларын үрдэтэн үксүөх-
тэрэ.

Хомус дьүрүһүйэр долгуна сал-
гыһа
Дьэргэлгэн кустугун дьэргэли-

тиэ,
Тойук туойар доржоһо тэнийиэ,
Таһтал ырааһынан сүргэни кө-
төбүө.

Сымса хамсаныһаах хапса-
һайга,
Кылбаа кынаттаах кылыһа,
Күүстээх күөннээх таһы көтө-
һүүгэ
Оноһоһоһо сыал табыһа кү-
рэһиэ.

Сүүрүк ат таһыма көстүө,
Сындаһыйбат сэниэлээһэ
биллиэ,
Тоһойдору түмнүбакка туоруо,
Кыайыһаах дэтэн дьонго сөх-
төрүө.

Иннокентий Алексеев

ҮЙЭЛЭЭХ ҮГЭСПИТ – ЫҺЫАХПЫТ

Түн быһыргы кэмнэртэн
Үйэлэри уһуордаан,
Өбүгэбит үгэһэ
Күн бүгүннэ кэлбитэ.
Сизэри - туому тутуһан,
Утуйбакка кэтэһэн,
Үрүн күнү көрсөбүт,
-Сырдыгынан туоһабыт.
Түһүлгэни киэргэтэн,
Саламаны ыйыһыт,
Буруо сытын таһааран,
Эйгэни ыраастыһыт.
Сылы быһа кэтэспит
Дьон-сэргэ тоһуоруһар,
Ыһыах ытык алгыһын
Ингэрэбит илгэтин.
Алаадыһан маанылаан,
Кымыһынан күндүлээн,
Айыыларга маһтанан,
Аал уоту уматабыт.
Орто дойдун оһоһун
Уруйдааммыт туоһабыт,
Кэскилбитин кэнэтэн,
Оһуохайдаан тэйэбит.

Сандаар Күн Сандаара

КЫАЙЫЫ ЫҺЫАҒЫН УРУЙДААН КӨРСӨБҮТ

Ыһыах сэргэх киэргэлэ,
Күн күлүмүн санатар,
Мичээрдэрэ угуһа сырдыктар,
Льах кэриэһэ дайаллар.

Эдэр намчы кыргыттар --
Ыһыах бастын киэн туттуута
Бий толбонун күүркэтэн биэрэр,
Хоннохторо арыллан, күрэхтэр-
гэ кыайаллар.

Ыһыах охтуу түргэттэр,
Хорсун сымса уоланнар!
Ыһыах уйгутун үлэстэн үөрсэр
Бил-дьон буолбут аймактар!
Оҕо-уруу субуруһут,
Мааны талба талааннаах ыал-
ларбыт,
Дьоһун дьоллоох дьонноһубут!

Ыһыах үйэлээх түһүлгэтин
Өрүү күөн туттуута,
Бастын үйэни уһансыһыт,
Өрөгөйдөөх кыайыһы аһа-
быт,
Күндү бэтэрээннэрибит барах-
саттар!

Надежда Попова – Арылыһа.

“Артек” – оҕо сааспыт умнуллубат бэлэҕэ

Биһиэхэ суруйаллар. Быйыл бэс ыйын 16 күнүгэр «Артек» аһыллыбыта 100 сыла бэлиэтэнэр. Онтон сиэттэрэн, 65 сыллааҕыта бу лаабырга сынньанан кэлбит пионердар ахтыларынан таһаарабын.

1960 сыллаахха Чурапчы интэринээт-оскуолатын пионерскай дружината Бүтүн Союустааҕы күрэхтэһиигэ 1-кы миэстэ буолан Бочуот киһигэтигэр кирибитэ, дружина биэс пионерыгар «Артек» оҕо лаабырыгар путевка бэриллэбитэ.

2022 сыл сэттинньи 9 күнүгэр Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ В.В. Путин «О праздновании 100-летия Международного детского центра «Артек»» диэн таһаарыт 806 нүөмэрдээх Уураҕын чэрчитинэн, быйыл бэс ыйын 16 күнүгэр «Артек» аһыллыбыта 100 сыла Дойду үрдүнэн бэлиэтэнэр.

1959-1960 үөрэх дьылыгар Бүтүн Союус үрдүнэн В.И. Ленин төрөөбүтэ 90 сылыгар анаан пионерскай дружиналарга күрэхтэһии биллэриллибитэ. Онно Леня Голиков аатынан Чурапчы интэринээт-оскуолатын пионерскай дружината кытыбыта. Дружина баһаатайа Иннокентий Семенович Окоемов, пионерскай дружина сэбиэтэ, дружина бэрэсэдээтэлэ – VI-с кылаас үөрэнээччитэ Аня Местникова күрэхтэһии чэрчитинэн араас тэрээһиннэри ыппыттар. Москвага тэрийэр кэмтигэҕэ үлэлэрин отчуоттаабыттар. Саас, муус устар 22 күнүгэр Москвадан үөрүүлээх сонун кэлбит – Леня Голиков аатынан пионерскай дружина Бүтүн Союус үрдүнэн ытыллыбыт күрэхтэһиигэ бастагы миэстэ буолбут, Бочуот киһигэтигэр киллэриллибит уонна дружина биэс бастын пионерыгар «Артек» оҕо лаабырыгар сынньанан путевка анаммыт. Пионерскай дружина уонна педагогическай кэлэктиип быһаарытынан 5 путевканы дружина актыбыыс пионердарыгар анаабыттар: Аня Местникова, Маша Слепцова, Петя Калачев, Федя Тимофеев, Еремей Баин.

Мин бу интэринээт-оскуола «артековецтар» оччолорго хайдах айаннаабыттарын, лаабыр туһунан үтүө өйдөбүллэрин о.д.а. ыйытыктарбын биэрбиппэр, бэрт элбэҕи кэпсээбиттэрэ. Ону «Сага олох» хаһыакка сырдатарга сананым.

Анна Данилова (Местникова): «Миигин оҕо сааспар элбэхэ үөрэппит, инники олохпор, салайар дьобурбар олук уурбут киһибин, баһаатайым Иннокентий Семенович Окоемов туһунан ахтан-санаан ааһыахпын баардым. Интэринээт-оскуолаҕа үөрэнэр кэммитигэр, кырдык да, улуу учууталлар, иитээччилэр үөрэппит-такайыт эбиттэр. Оттон, мин дружина сэбиэтин бэрэсэдээтэлин быһыытынан, Иннокентий Се-

менович Окоемов кытта ордук чугастык алтыһан, кини ыйытынан, сүбэтинэн үлэни тэрийдэбим. Омос көрдөххө, кыраҕа ымыттыбат, дыһиһиэн, куруук илиитин ыстаанын сизэбигэр укта сылдьар киһиттэн киһи эрэ сүр баттатыах курдуга. Ис дыһыгар киридэххэ, оҕолуу үөрүһүнэн, киэн көбүстээх, элбэх кэпсээннээх, үгүһү аахпыт киэн билиилээх, оҕо кутун тутар баһаатай этэ. Иннокентий Семенович бэрээдэҕэ үөрэтэрин таһынан, дьизэлэриттэн тэйэ сылдьар кырачааннарга биһиртэн биһир сонун тэрээһиннэри тэрийэрэ. Кини куруутун пионерскай хоско, киһэ хойукка диэри, кимниин эрэ сүбэлэһэ, ырытыһа, эбэтэр мунньах тэрийэн күн иллэнэ суох буолара. Ити курдук, айымнылаахтык үлэлээн, 1960 сыллаахха биһиги пионерскай дружинабыт Союуска бастаабыта, Бүтүн Союустааҕы пионердар Бочуот киһигэтигэр киллэриллибитэ. Биэс бастын пионер «Артек» лаабырга барар буолбуппун. Дьэ, ити этэ – балысхан үөрүү өрөгөйө!

Биһигини «Кипариснай» диэн лаабыр тус-туһунан этэрээттигэр тарҕаппыттар. Биһиргэ үөрэнэр кыыспынан Машалын биһир этэрээккэ түбэспиппит. Батлаара ый устата Хара муораҕа сөтүөлээн, күн аайы араас дыктини, сонуну көрөн, интернациональнай сезон буолан, элбэх омук оҕолорунун билсэн, доҕордоһон, үөрэх дьылын эрэ чугаһыгар дойдубутугар кэлибит. Сааһырдахха, оҕо саас үтүө өйдөбүл, хас биһирдиги түгэнэ ордук сытырхайан, кэрэтийэн кэлэр эбит. 1982 сыллаахха улахан кыһым Айта Яковлева «Бэлэм буол» хаһыат ыппыт өйтөн суруйуу куонкуруһугар үс төгүл бастаан, «Артекка» барар путевканын наҕараадалаабыта. Мин оҕо сааһым күндү өйдөбүлүн өссө төгүл көрөөрү, онно эбии, кыра кыыспын содуруу дойдута күүлэйдэтэри, үһүөн Крымнаатыбыт. Мин санаам батарбата, бачча кэлэн баран лаабырбын көрөр санаалаах, урукку түспүт хаартыскаларбын илдэ, биһир күн лаабыр наачаалынныгар киридим. Киһим хаартыскабын көрөн наһаа соһуйда, бэл, билэр киһитин булан көрдө уонна миэхэ: «Артековец сегодн – артековец всегда», – диэн баран пропуск туттарда. Хаһан баҕарар, ханнык баҕарар тэрээһингэ «Артекка» сылдьарбын көңүллээтэ. Онон быыс эрэ буларбыт, Аленабынаан «Артек» устун көңүл сылдьан, дуоһуя көрөн, Хара муораҕа сөтүөлээн, астынан аҕай кэлбиппит...»

Анна Семеновна – педагогич-

ескай үлэ бэтэрээнэ, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕин туйгуна, Уус Алдан улуһун Өлөх нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, «Улуустааҕы үөрэх сайдыытыгар кылаатын иһин» бэлиэ хаһаайына. Кэргэнинээн Роман Гаврильевич Даниловтыын биэс оҕону улаатыннарар, билгин элбэх сизэн, хос сизэн эбэтэ буолар. Анна Данилова – Сарыада айар хоһооноро өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар бэчээттэнэр, «Тапталы туһаары, бу сиргэ кэлбитим», «Сырдыкка сирдиргэ ыһылым» диэн кинигэлэрдээх.

Петр Калачев ахтытыттан: «Оччотооҕу «Артек» пионердара наһаа көхтөөх этилэр. Мин кинилэри сөҕө, салла көрбүтүм. Ол кэнниттэн мин комсомолга кириргэ сөбө суох эбиһин диэн санааттан кирибэтэбим. 36 сааспар коммунист буолбутум. Күн бүгүн 80 сааспар сылдьабын, коммунистын, 11 сыл дириэктэри иитэр үлэҕэ солбуйааччынан, 10 сыл дириэктэринэн, 10 сыл Кытайга цирковой бөлөх учууталынан, саахымат учууталынан үлэлэбим. Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕиритин үтүөлээх үлэһитэбин, кэргэмминээн Евдокия Михайловналыын «Пекин аан дойдутааҕы искусство коллехын туйгун учууталлара» диэн бэлиэһэн наҕараадалаабыт.»

Петр Николаевич Калачев – ССРС спордун маастара, РСФСР норуот үөрэҕиритин туйгуна. Мин 2023 сыл, атырдьах ыйын 22 күнүгэр Национальнай билэтигэҕэ Петр Николаевич Калачев «Учууталым илиитэ» диэн Д.П. Коркин туһунан кинигэтин сүрэхтэниитигэр сылдьыбытым. Онно Петр Николаевич уонна Евдокия Михайловна Кытайга цирковой бөлөх үлэтин туһунан кинигэ суруйуутун саҕалаабыттарын эппиттэр. Петр Николаевич уонна Евдокия Михайловна Калачевтар сизэн, хос сизэн эһэтэ, эбэтэ буолаллар, олох үөһүгэр сылдьаллар, оройуонга ытыллар тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кытталлар.

Федор Николаевич Тимофеев «Учуутал аргыһа» хаһыакка 18.06.2020 с. тахсыбыт кэпсээнигэр: «Артек төрүт-тэммитэ 35 сылын бэлиэтиир үбүлүйдээх сезона этэ. Оччолорго түөрт лаабыр баара. Биһигини араас лаабырдарга, этэрээттэргэ тарҕаппыттар. Мин, холобур, үһүс лаабырга, ахсыс этэрээккэ. Бастагы уонна төрдүс лаабырдар «аан дойдутааҕы» дэнэр этилэр, онно омук сиригэр оҕолоро сынньаналлара. Бэл, Кубаттан тийэ оҕолор баар этилэр. «Артек» уопсай бырааһынныктарыгар – аһылытыгар, сабыллытыгар –

араас омук оҕолоро бары иллээх дьизэ кэргэн курдук биһиргэ кытыбыппыт. Лаабырбыт аһылытыгар композитор Кобалевскай кэлэн, хайдах муусука сурулларын туһунан наһаа интэриэһинэйдик кэпсээбитэ. Ойун 30 күнүгэр муоратааҕы флот бырааһынныгар сылдьан, улахан хараабыллары сөҕө-махтайа көрбүппүт. Лаабырбыт аттыгар баар О.Л. Чехова мусуой-дьиэтигэр, Никитскай ботаническай садка, Аю-Даг хайага экскурсиялаабыппыт. Баһаатайдарбыт Александра Сергеевна Пушкина, Людмила Викторовна Егорова туһунан төһө баҕарар уһуннук кэпсээһин сөп. Ол курдук, кинилэри сөбүлээбиппит. Биллэн турар, оҕо сааспыттар анаммыт «бэлэһит» сабыдыала, билии-көрүү да өттүнэн, атын омук оҕолорун, дьонун кытта алтыһы да өттүнэн улахан. Баҕар, оҕо сааспар содуруу дойдуну көрөн-билэн, оскуола кэнниттэн тутта, Москвага Бауман аатынан техническай университетка туттарсан үөрэнэ кирибитим буолуо. Идэбинэн ананан үс сыл үлэлээн баран, дойдубар кэлэн, Космофизика институтугар, Үп министристибэтигэр үлэлээн, бочуоттаах сынньаланга тахсыбытым.»

Еремей Баин: «Биһиги «Артекка» биэс буолан сылдьыбыппыт. Мин «Кипариснай» лаабырга, IV кылаас кэнниттэн буолан, кырлар бөлөхтөрүгэр түбэспитим. Биһиги этэрээптитин Гурзуфка муораттан 200 миэтэрэ курдук үөһэ миэстэҕэ, үрдүк, көнө кипаристар быыстарыгар турар былыргы дыбарыаска олохтообуттара. Лаабыр олоҕо дьиссипилинэлээх бөҕө, барытыгар стройунаан сылдьарбыт. Онно мин, интэринээт-оскуола оҕото, үөрүйэх буолан кыһаллыбаппын.

Билсэн бардахха, тутуһа-хаһыһа көрүү ханна барыай? «Мальчики и в Артеке мальчики!» буоллаҕа. Мин тэҥнэ булкуһабын, оскуолаҕа сизэ-сизэҕэ үөрэппит хапсаҕайтан «атахха кирии», «илии аннынан умсан кэннигэ тахсы», «өттүктээһин» албастарын көрдөтөөн соһуппун, үөрдүбүтүм: «Покажи! ... Еще покажи!», – диэн бөҕө буолбута.

Тула көстөр айылҕаны уруһуйдуурга куонкурус буолбута. Мин онно лаабыр кытыыта, муораны өнгөйөн турар беседкаттан көрдөххө, икки кэккэлэһэ турар очуос таас арыы, ол кэтэвэр Аю-Даг панораматын өнгөөх харандааһынан уруһуйдаан, 1-кы миэстэ буолбутум. Уруһуйбун этэрээппит баһаатайа көрдөөбүтүгэр бэлэхтээбитим. Бу икки хаартыскаҕа хайа эниэтигэр, ол беседка күүх

үүнээһи быһыһанан көстөр.

Ялта, Гурзуф энгэринэн балай да экскурсияҕа сылдьыбыппыт, «Ласточкино гнездо» замок очуос тааска «сирэ-халты» тирэнэн турарын сөҕө көрбүтүм, тутуутун билгин да биһирибим.

Чурапчытааҕы интэринээт-оскуолаҕа тэн саастыы оҕолорбун кытта доҕордоһон, үчүгэй педкэлэктиип көмөтүнэн үөрэхпэр эрэ буолбакка, пионерскай, уопастыбаннай үлэҕэ кыттан, «Артек» лаабырга сынньаммытым олохпор улаханлык сабыдыаллаатаҕа. Үчүгэй эйгэ иһигэр сырыттаахха, күүскэр күүс, өйгөр өй эбиллэрин билбитим. Күннээһи олоххо, үлэҕэ-хамнаска алтыһар дьоммуттан «артековецпын» дьизэхтэринэн, тутта ытыктыы көрбүтүм. «Артекка» биһиргэ сылдьыбыт дьонум ситиһилэрин бэлиэтии көрбүтүм, үөрэбин. «Артековец» үрдүк аатын бары сүкпүттэри «Артек» тэриллибитэ 100 сыллаах үбүлүөйүнэн эҕэрдэлибим! Олоххутугар табыллыһыны, ситиһиһи, дьолу-соргуну баҕарабын!»

Еремей Павлович Баин инженер үрдүк үөрэҕин 1971 с. бүтэриэҕиттэн тутуу эйгэтигэр үлэлээбитэ, «Заслуженный строитель РС(Я)», «Отличник сельского хозяйства РС(Я)», «За вклад в развитие Севера и Арктики Якутии» мэтээллээх, бэлиэлэрдээх.

Быйыл «Артек» 100 сыллаах үбүлүөйэ бэлиэтэнэр сылыгар С.А.

Новгородов аатынан Чурапчытааҕы интэринээт-оскуола Леня Голиков аатынан пионерскай дружината Бүтүн Союус үрдүнэн ытыллыбыт дружиналар күрэхтэһиилэригэр 1-кы миэстэни ылбыт үрдүк ситиһиитин 65 сыла.

Суруйуум сыала – эдэр көлүөнэҕэ биһир дойдулаахтара оскуолаҕа үөрэнэр кэмнэригэр Бүтүн Союус үрдүнэн ситиспит үрдүк кыайыларын сырдатыйы.

Лена Климова

Хатыгнаах алаас уолаттара – Үс Хабырыыс

Улуу Кыайыы 80 сылыгар. Улахан Күөл Хатыгнаах алааһыттан 8 убай-быраат уолаттар уоттаах сэриигэ аттамыттара.



Улахан Күөл Хатыгнаах алааһыгар биһиги төрүппүт Макаар оҕонньор дьиз - уот туттан, оҕо-уруу төрөтөн, ынах, сылгы сүөһүнү ииттэн, бурдук ыһан олоһубута. Кини икки уолун Баһылайка уонна Бүтүччээн оҕолоро, 8 убай-быраат уолаттар, Аҕа дойду Улуу сэриитигэр бэбиэскэ тутан барбыттара.

Алта киһи уоттаах сэриигэ кыттыбыттара. Гаврил Васильевич, Гаврил Семенович, Андрей Петрович, Егор Петрович кырыктаах кыргыһыы толоонугар охтубуттара. Икки киһи – Михаил Петрович уонна Семен Васильевич хорсундук сэриилэһэн, Улуу Кыайыыны аҕалсан, төрөөбүт алаастарыгар эргиллибиттэр. Матвей Петрович уонна Дмитрий Петрович үлэ фронтугар сылдьыбыттара.

Биһиги хос эһэбит Баһылайка – Макаар улахан уола этэ. Кини Тааттаттан төрүттээх Дария Дмитриевна Элякованы кэргэн ылан, 6 оҕону төрөппүтүтэрэ: Улахан Сэмэн, Ньюкулай, Вера, Улахан Хабырыыс, Өрүүнэ, Сэмэн.

Мин бүгүн Баһылайка сэрии толоонугар охтубут уолун Гаврил Васильевич, сизин Гаврил Семенович уонна тыылга Кыайыыны уһансыбыт сизин Гаврил Николаевич Макаровтар – үс Хабырыыс туһунан кэпсиибин.



Гаврил Васильевич Макаров 1915 сыллаахха төрөөбүтэ. Аҕата Баһылайка куобаха туһахтыра, сохсолуура, айалыра, балыктыра. Онон Хабырыыс кыра оҕо эрдэбиттэн үлэҕэ эриллэн улааппыта. Ордук булка убаммыта, онон төрдүс кылаастан үөрэбиттэн уурайан, эдэр сааһыттан бултаан барбыта. Колхуоска аармыйаҕа барыар диэри кадровай булчутунаан сылдьыбыта. Булчуур тэрилин барытын бэйэтэ оҕосторо: сохсото, чааркаана, айата дэлэй буолар эбит. Куобаха сүүһүнэн ааннаах быһыттары оҕорбута, үгүс ахсааннаах сохсону туруорбута. Бэргэн ытааччы буолан дьону сөхтөрөрө. 1939 сыллаахха былаанын аһара толорон, өрөспүүбүлүкэҕэ тыа хаһаайыстыбатын быыстапкатыгар кыттыбыта. «Стахановец» диэн аат инэриллэн, Бочуотунай грамотанан наҕараадаламмыта. Бастын булчут буолан, куоракка араадыһанан

тыл этиппиттэрин туһунан кырдыаҕастар кэпсириллэрэ. 1941 сыл сааһыгар Өрт күөлүттэн 31 андыны өлөрбүтэ. Үс сайылык ыалыгар кэргэннэригэр, ахсааннарыннан көрөн, барыта 23 андыны түгэппитэ. Бэйэтин дьонугар 8 анды хаалбыта. Сайылыктар айы үөрүүлээх киз-һэлэр буолбуттара. Ол курдук, байанайдаах булчут Гаврил Васильевич бүтэһик булдун өлгөмнүк бултаан, үс сайылык ыалын күндүлээбитэ. Хабырыыс маннайгы ынырыыга 1941 сыллаахха, атырдаах ыйын 15 күнүгэр ынырыллыбыта. 1941 сыл, ахсынньыга, кырыктаах сэрии толоонугар өлбүтүн туһунан биллэри кэлбитэ. Ийэтэ Даарыя эмээхсин уолун Хабырыыс хара өлүөр диэри кэтэспитэ үһү.

2021 сыллаахха байыаннай историк, кыраайы үөрэтээччи Евгений Барышников уонна «Штурм» көрдүүр – ирдир (поисковой) этэрээт көмөлөрүнэн Тула уобалаһыгар сэриигэ өлбүт буйуннар саҕа ааттара кэстүбүтэ. Кинилэр ортолоругар рядовой Гаврил Васильевич Макаров аата баара. Аҕа дойду Улуу сэриитигэр Москва туһаайытыгар Тула сиригэр хорсундук сэриилэспит Саха буйуннарын кэриэстиир, өйдүүр – саныыр акция ытыллыбыта. Бу акцияҕа хорсун буйун бииргэ төрөөбүт быраатын, Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕын Семен Васильевич Макаров кыргытара Акулина Ануфриева уонна Дария Беляева Чурапчыттан баран кыттыыны ылбыттара. Кинилэр Зареченскайдаагы бырааттыы көмүлүбүттэр унуохтарыгар Хабырыыс төрөөбүт алааһыттан, сүүрбүт-көппүт, бултаабыт-алтаабыт төрүт дойдуттан буор илдьэн куппуттара, сибэкки дьөрбөтүн уурбуттара.



Гаврил Семенович Макаров – Баһылайка улахан уола Семен Васильевич – Улахан Сэмэн оҕото. Аччыгыһа Хабырыыс Хатыгнаах алааска 1917 сыллаахха төрөөбүтэ. Ийэлэрэ, эдэр сааһыгар ыалдьан өлөн, биир уол, икки кыыс – Мотуруона уонна Даарыя тулаайах хаалбыттара. Хабырыыс, оччолорго, 15 саастааҕа. Аҕалара Сэмэн оҕолорун илдьэ, куоракка кирибитэ. Тутууга дьоруудаах буолан, онно дьиз тутуутугар үлэлээбитэ. Хабырыыс сэттис кылааһы бүтэрэн баран, 17 саа-

һыттан аҕатын кытта тутууга үлэлээбит. Кини үчүгэй болуотуннук буолан, тутуу удаарынныга ааты ылан, 1939 сыллаахха «Фрунзе» аатынан собуокка оҕоһуллубут бэлисэпиэтинэн бириэмийэлэммитэ. Оччотооҕуга бу – сэдэхтик көстөр, сыаналаах, улахан бириэмийэ этэ. Хатыгнаахха кэлбитигэр, улахан дьон да, оҕолор да, бары соһуйа-кэрэхсии көрбүттэр – «Көлүөһэлээх тимир аты хайдах миинэллэрий?» – диэн сэнээриин буолбут. Кэлин «Коммунизм кыһата» колхуос салалтатын ынырыытынан дойдутугар тахсан, тутуу биригээдэтин салайан, маастарынан үлэлээбитэ. Хомустаахха, Мараҕа саҕа төрүүх ныйрайдэри туспа иитэргэ аналлаах тэлэтин-ныктыга, улахан хотоннору тутууга маастардаабыта. Хабырыыс Хатыгнаах алаас кыра уолаттарыгар, бырааттарыгар көлүөһэлээх мас аттары, хаамыскалары, хабылыктары оҕортообута. Кини куоракка олонор сэттиһи бүтэрбит буолан, нууччалыы ааҕар, үчүгэйдик кэпсэтэр этэ. «Мин убайбыныын Хабырыыстын, 1941 сыл сайын, бэс ыйыгар, Хатыгнаахтан Чурапчыга ыһаахха бэлисэпиэккэ мэнгэстэн кирибитим. Убайым ыһаах иннинээҕи күн бэлисэпиэт уруулун сүннүгэр чараас хаптаһыны таҕаһынан бүрүйэн, кэлгийэн, ыгыыр уонна атаһын уурар инэһэ оҕорбута. Сарсыныгар эрдэ туран, өйүө ылан баран бизс көстөөх сиргэ оройуоннаатыбыт. Суолбут сыарҕа-тэлиэгэ суола, ыллык суол этэ. Аара баран иһэн, уум кэлэн икки өттүнэн изээннээн ыллахпына, «утуйума» дии иһэрэ, илиитинэн сууралаан уһугуннара... Бу күн ыһаахха, кизһэ, фашистскай Германия Сэбиэскэй Союуска түөкүнүү саба түспүтүн туһунан иһитинэрибиттэрэ», – диэн ахтан суруйар Гаврил Николаевич Макаров. Гаврил Семенович Макаров сэриигэ 1941 сыллаахха, бэс ыйын 24 күнүгэр, бастакы хомуурга хабыллан барбыта. Аармыйаҕа барааччылар айаннаан иһэн, асылытыгар учураакка, атын да наадаларыгар, кэпсэтиигэ кини нууччалыы билэр буолан абыраммыттарын туһунан суруйар этилэр. 1943 сыл тохсунньуга төбөтүгэр бааһыран, Сызрань куоракка госпитальга киирэн өлбүтэ.

Бу икки Хабырыыс кэргэн ылбакка, ыал буолан оҕо-уруу төрөппөккө, уоттаах сэрии кутаатыгар охтубуттара.

Гаврил Васильевич уонна Гаврил Семенович бырааттара Японияны утары сэрии кыттылааҕа, Аҕа дойду сэриитин бэтэрээнэ, биһиги кырдыаҕас абаҕабыт Семен Васильевич Макаров сэрииттэн эргиллэн кэлэн, убайдарын ситэ оло-

ботох олохторун салҕаан, 13 оҕоломмота. 1995 сыллаахха Семен Васильевич төрөөбүт Хатыгнаах алааһыттан, эһэтин Макаар оҕонньортон сыдыааннаах сэрии толоонугар охтубут, эргиллэн кэлбэтэх убайдарын кэриэстэригэр, уоттаах сэрииттэн эргиллэн кэлбит буйуттар сырдык ааттарын үйэтитэн, тимир билиитэҕэ суруйтаран, Хатыгнаахха обелиск туруортарбыта.



Үһүс кэпсиир киһим – аҕам, тыыл, үлэ бэтэрээнэ **Гаврил Николаевич Макаров** буолар. Гаврил Николаевич 1927 сыллаахха Хатыгнаах алааһыгар Николай Васильевич уонна Елена Ивановна Макаровтар, колхуосаах дьиз кэргэнигэр төрөөбүтэ. Аҕата Ньюкулай байыаннай хамыһыһаҕа көрдөрөн, доруобуйатынан кинизэх үрүң билиэт биэрбиттэрэ, онон сыгыйлан, сэриигэ барбатаҕа.

Гаврил Николаевич оскуолаҕа үөрэнэн, түөрт кылааһы бүтэрбитэ. Кырыктаах сэрии садалаан, салгыы үөрэнэртэн маппыта. Онон 1940 сылтан садалаан, улахан дьону кытта тэнгэ үлэлээн барбыта. Сэрии садаламмыта, Хатыгнаах алаастан күөгэйэр күннэригэр сылдьар, үлэһит үтүөтэ, булчут бастыга убайдара сэриигэ ынырыллыбыттара, үгүстэрэ бастакы хомуурга барбыттара. Сэриигэ барбыт аҕаларын, убайдарын солбуйан, Кыайыы, фронт туһа диэн оҕолор, хаалбыт кырдыаҕастары, дыахталлары кытта аччыктыры, тоҕору аахсыбакка, колхуос туох баар үлэтигэр – от үлэ, сааскы ыһы, күһүн бурдук хомуура буоллун, барытыгар тэнгэ үлэлиллэрэ. Кыһын балбааҕы сонукка таһыы, хаары типтэри, кур киини уматан баран күһүн сонукка тарҕатыы үлэтигэр сылдьыбыттара. Бу – аччык, сылаас таҕаһа-саба суох дьонго олус ыарахан этэ. Гаврил Николаевич 1944 сыллаахха комсомол обкомуттан Бочуотунай грамотанан, 1946 сыллаахха «Аҕа дойду Улуу сэриитин 1941-1945сс. килбиэннээх үлэтин иһин» мэтээлинэн наҕараадаламмыта.

Сэрии кэнниттэн нэһилиэк, колхуос бары үлэтигэр, от-мас үлэтигэр садалаан, нэһилиэк, оройуон тэрилтэлэрин отук маһынан хааччыйыга, Бэстээхтэн, куораттан таһаҕас

таһытыгар үгүс сыратын биэрбитэ. «Олус кыайыҕас, туруу үлэһит, туох да үлэттэн иннэн турбат киһи этэ», – диэн үгүс дьон ахталлар. Сылан нэһилиэгин бастакы тырахтарыыстарыттан биридэстэрэ. Сарсыарда халлаан суһуктууа сырдыабыттан, кизһэ хойукка диэри, от-мас таһытыгар харгыһа суох үлэлиирэ, үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэрэ. 1963 сыл кэнниттэн Улахан Күөлгэ биригэдьиридээбитэ. Ити сылларга оскуола дьэтин тутуу садаламмыта. Гаврил Николаевич биригэдьиригэр босхолоон, оскуола тутуутугар биригэдьиригэр анаабыттара. Онон биригээдэ, олохтоохтор бары күүстэринэн оскуола кэмигэр үлэҕэ кирибитэ. «Межхозстрой» тэрилтэҕэ тырахтарыыстаабыта, биригэдьиридээбитэ. Төһө да ыарахан, түбүктээх үлэҕэ сырыттар, уопастыбаннай олохтон туора турбат этэ. Түөрт сыл Улахан Күөллээҕи маннайгы сүһүөх комсомольскай тэрилтэ сэкирэтэринэн талыллан үлэлээбитэ, олохтоох Сылан нэһилиэгин дьокутаатынан түөрт төгүл быыбардаммыта. 1950 сыллаахха коммунистическай партия кэккэтигэр кирибитэ, 1964 сыл «Коммунистическай үлэ удаарынныыга» үрдүк ааты ылбыта. «В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылыгар килбиэннээх үлэтин иһин» мэтээлинэн, элбэх үбүлүүдээх мэтээллэринэн, элбэх Бочуотунай грамоталарынан наҕараадаламмыта, Сылан нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо. 1955 сыллаахха ийэбитин, Түөйэттэн төрүттээх Матрена Ильинична Попованы көрсөн ыал буолбуттара. Ийэбит хоту көһөрүллүүтэ, Эдьигээнгэ сылдьыбыта. Алта оҕоломмоттара. Ийэбит Матрена Ильинична 1983 сыллаахха ыарахан ыарыыттан олохтон туораабыта. Кини эрдэ өлөн, аҕабыт оҕолоро үөрэхтэнэн, үлэһит буоларытыгар тирэх буолбут саамай махтанар киһи-бит буолар. Сааһыран да баран, окко сылдьыһара, хара өлүөр диэри илиитин үлэттэн араарбатаҕа. Гаврил Николаевич үйэтин тухары үлэни өрө тутан, чөл ологу тутуһан, дьонун олоҕу олонор, 2017 сыллаахха олохтон барбыта.

Хатыгнаахтан төрүттээх хорсун буйуннар Ийэ дойдularын туһугар сэрии толоонугар олохторун толук уурбуттара, сорохторо сэриини кыайыынан түмүктээн, төрөөбүт алаастарыгар эргиллибиттэрэ, үлэ фронтугар уонна тыылга Кыайыыны уһансыбыттара, эйэлээх олоххо үлэни өрө тутан, дойдularа сайдарын туһугар күүстэрин харыстаабакка үлэлээбиттэрэ. Кинилэр – биһиги, Макаар аймах, киэн туттар дьоммут буолаллар.

Наталья Захарова,
РФ суруналыстарын
сыйуһун чилиэнэ

Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса(района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ от 18.12.2023 № 33

«О внесении дополнений в устав сельского поселения «Болтогинский наслег»»

Настоящее решение разработано в целях приведения положений устава сельского поселения в соответствие со статьями 36 Федерального закона от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», Федеральным законом от 29.12.2022 № 591-ФЗ, от 06.02.2023 № 12-ФЗ «О внесении изменений

в Федеральный закон «Об общих принципах организации публичной власти в субъектах Российской Федерации» и отдельные законодательные акты Российской Федерации», с учетом рекомендаций Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия), Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» муниципального района «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия),

РЕШИЛ:

1. Внести в устав сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского района Республики Саха (Якутия), следующие дополнения:

1.1. Статью 28 «Досрочное прекращение полномочий депутата наследного Совета депутатов» дополнить частью 3 следующего содержания:

«3. Полномочия депутата наследного Совета депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» прекращаются досрочно решением наследного Совета депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» в случае отсутствия депутата без уважительных причин на всех заседаниях наследного Совета депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» в течение шести месяцев подряд»;

2. Настоящее решение подлежит официальному обнародованию после государственной регистрации и вступает в силу после его официального обнародования.

3. После официального обнародования решения после его государственной регистрации главе сельского поселения в течение 10 дней направить сведения о дате и об источнике официального обнародования решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия).

4. Главе сельского поселения в соответствии со статьей 3 Федерального закона от 21.07.2005 №97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований» обеспечить в 15-дневный срок направление принятого решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) для государственной регистрации.

Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса(района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ от 18 декабря 2023 г № 34

«О внесении дополнений в устав сельского поселения «Болтогинский наслег»»

Настоящее решение разработана в

целях приведения положений устава сельского поселения в соответствие со статьями 36 Федерального закона от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», Федеральным законом от 10.07.2023 г. № 286-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации», с учетом рекомендаций Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия), Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» муниципального района «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия),

РЕШИЛ:

1. статью 27 дополнить частью 7.1 следующего содержания:

«7.1. Депутат Совета депутатов сельского поселения освобождаются от ответственности за несоблюдение ограничений и запретов, требований о предотвращении или об урегулировании конфликта интересов и неисполнение обязанностей, установленных Федеральным законом «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» и другими федеральными законами в целях противодействия коррупции, в случае, если несоблюдение таких ограничений, запретов и требований, а также неисполнение таких обязанностей признается следствием не зависящих от указанных лиц обстоятельств в порядке, предусмотренном частями 3 - 6 статьи 13 Федерального закона

«О противодействии коррупции»»;

2. статью 29 дополнить частью 13 следующего содержания:

«13. Глава сельского поселения освобождается от ответственности за несоблюдение ограничений и запретов, требований о предотвращении или об урегулировании конфликта интересов и неисполнение обязанностей, установленных Федеральным законом «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» и другими федеральными законами в целях противодействия коррупции, в случае, если несоблюдение таких ограничений, запретов и требований, а также неисполнение таких обязанностей признается следствием не зависящих от него обстоятельств в порядке, предусмотренном частями 3 - 6 статьи 13 Федерального закона «О противодействии коррупции»».

2. Настоящее решение подлежит официальному обнародованию после государственной регистрации и вступает в силу после его официального обнародования.

3. После официального обнародования решения после его государственной регистрации главе сельского поселения в течение 10 дней направить сведения о дате и об источнике официального обнародования решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия).

4. Главе сельского поселения в соответствии со статьей 3 Федерального закона от 21.07.2005 №97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований» обеспечить в 15-дневный срок направление принятого решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) для государственной регистрации.

Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса(района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ

от 28.03.2024 № 41

«О внесении изменений в устав сельского поселения «Болтогинский наслег»»

Настоящее решение разработана в соответствии с Федеральным законом от 01.05.2019 №87 – ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», с учетом рекомендаций прокуратуры Чурапчинского района Республики Саха (Якутия).

Статья 1

Внести следующие изменения в устав муниципального образования:

1. В части 1 статьи 3 «Официальное наименование муниципального образования – муниципальное образование «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)», изложить в следующей редакции:

«Официальное наименование муниципального образования – сельское поселение «Болтогинский наслег» муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия)».

Статья 2

Настоящий муниципальный правовой акт подлежит государственной регистрации в Управлении Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) в порядке, установленном Федеральным законом от 21.07.2005 № 97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований».

Статья 3

Настоящий муниципальный правовой акт подлежит официальному опубликованию (обнародованию) и вступает в силу после официального опубликования (обнародования) после его государственной регистрации.

Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса(района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ от 12.08.2024 № 49

«О внесении изменений в устав сельского поселения «Болтогинский наслег»»

Настоящее решение разработана в целях приведения устава в соответствие с Федеральным законом от 14.03.2022 № 60-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации», с учетом рекомендаций Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия), наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия),

РЕШИЛ:

Внести следующие изменения в устав сельского поселения:

1. В статье 9 устава сельского поселения «Местный референдум»:

1.1. В части 5 слова «избирательную комиссию муниципального образования» заменить словами «избирательную комиссию, организующую подготовку и проведение выборов в органы местного самоуправления, местного референдума».

1.2. В абзаце 2 части 16 статьи 9 устава сельского поселения «Местный референдум» после слов «избирательной комиссией» дополнить словами «, организующую подготовку и проведение выборов в органы местного самоуправления, местного референдума».

2. Настоящее решение подлежит официальному обнародованию после государственной регистрации и вступает в силу после его официального обнародования.

3. После официального обнародования решения после его государственной регистрации главе сельского поселения в течение 10 дней направить сведения о дате и об источнике официального обнародования решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия).

4. Главе сельского поселения в соответствии со статьей 3 Федерального закона от 21.07.2005 №97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований» обеспечить в 15-дневный срок направление принятого решения в Управление Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) для государственной регистрации.

Наследный Совет депутатов сельского поселения «Болтогинский наслег» Чурапчинского улуса(района) Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ от 12.08.2024 № 50

«О внесении изменений в устав сельского поселения «Болтогинский наслег»»

Настоящий муниципальный правовой акт разработан в целях приведения положений устава муниципального образования в соответствие

с Федеральным законом от 15.05.2024 № 99-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан Российской Федерации» и отдельные законодательные акты Российской Федерации», с учетом рекомендаций Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия).

Статья 1

1. Внести следующие изменения в устав муниципального образования:

1.1. Часть 2 статьи 63.1 «Удаление Главы сельского поселения в отставку» дополнить пунктом 5 следующего содержания:

«5) приобретение им статуса иностранного агента.»

1.2. Часть 1 статьи 28 «Досрочное прекращение полномочий депутата наследного Совета» дополнить пункт 12 следующего содержания:

«12) приобретение им статуса иностранного агента.»

Статья 2

Настоящий муниципальный правовой акт подлежит государственной регистрации в Управлении Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) в порядке, установленном Федеральным законом от 21.07.2005 № 97-ФЗ «О государственной регистрации уставов муниципальных образований».

Статья 3

Настоящий муниципальный правовой акт подлежит официальному опубликованию и вступает в силу после официального опубликования после его государственной регистрации.

С.Н. Ефремов,
председатель
наследного Совета депутатов,
С.Н. Ефремов,
глава наслега.

